

Gənc kadrların yetişməsi, istedadlı gənc-lərin üzə çıxarılması üçün əlindən gələ-ni edir. Onu heç vaxt bir yerdə dayanan görməzsən, daim qurmağa, yaratmağa çalışır. Gənc Tamaşaçılar Teatrında bir-birindən ma-raqlı rolları ilə seçilir, sevilir. Bu dəfə teatr, ki-no aktyoru, rejissor, Azərbaycanın xalq artisti, təvazökar insan Ağaxan Salmanlının uşaqlığı, orta məktəb və tələbəlik illərinə səyahət et-dik...

ATASINI DÖRD YAŞINDAN GÖRÜR

1941-ci il oktyabrın 29-da Bakı şəhəri, Yeni Suraxanı qəsə-bəsində dünyaya göz açdı. Ailənin sonbeşiyi olan müsahibimiz atasını ilk dəfə dörd yaşında görüb: "Atam müharibədən qayı-dan gün payızın axırları olardı. Hava soyuq, küləkli bir gün idi. İşıqlar sönmüşdü. Neft lampası yandırmışdıq. Baş və ayaq tərəf-ləri nikel olan dəmir çarpayımdan atamın gətirdiyi sapa düzül-müş quru meyvələr, bubliklər asılmışdı. Atamı ilk dəfə görəndə tanımadığımdan anamdan soruşmuşdum: bu kişi kimdir? Qov onu getsin!".

Qeyd edək ki, müsahibimizin atası Tibb Universitetinin III kursundan könüllü olaraq müharibəyə gedib: "Atam alman fa-şistlərini Berlində qədr qovduğuna, qələbə gününə kimi müha-ribədə iştirakına görə fəxr edirdi. Xasiyyətimdəki dəqiqliyə, inti-zama görə atama borcluym: müharibədən təzəcə qayıdan bir zabitin intizam havası hələ canında idi və onun tələblərinin əsas icraçısı da evin kiçiyi olan mən idim. Deyirlər, sonbeşiklər erköyün böyüyür, lakin, mən əsgər böyüdüm".

Müharibədən qayıtdıqdan sonra maliyyəçi kimi işə başla-yan atasının ədəbiyyata, xüsusilə poeziyaya böyük sevgisi olub: "Evimizdə tez-tez şeir, sənət biliciləri, xiridarları toplaşar-dı, sənət məclisləri qurulardı. Atam da o biriləri kimi müxtəlif jan-rlı şeirlərini, qəzəllərini bu məclislərdə oxuyardı, Əli Fani təxəl-lüsü ilə. Belə məclislər qurulanda qonaqlara qulluq edər, onların maraqlı söhbət-mübahisələrinin şahidi olardım".

"UŞAĞI HƏKİMƏ APAR, DEYƏSƏN BAŞINA HAVA GƏLİB"

Balacalıqdan aktyorluğa marağı olan həmsöhbətimiz hamı işə gedəndən sonra içində qaynayan istedadını öz-özünə nü-məyış etdirərmiş: "Elə ki, səhərlər hamı işə gedərdi, axşamacan evdə qalar, dərslərini hazırlayırdım, boş vaxtlarımda başlayar-dım "rol" oynamağa. Əsasən radiodan, bəzən kinolardan, son-ralar televiziyanı, hərəndəbir teatr tamaşalarından adda-budda yadımda qalanları intonasionalarla ifa edər, bəzən özüməndən uy-durduqlarımı gah amirənə, gah acizənə, gah gülərə, gah ağla-yaraq söyləyərdim. Lakin adam yanında utanırdım. Çox vaxt güzgünün qabağında monoloq deyirdim. Getdikcə güzgüdə çəkildim, çünki fikrim özümü güzgü arasında bölünürdü, hiss edirdim ki, tamliq yaranmır, o da ləzzət ələmirdi. Güzgüsüz isə bütün fikrim özümə olurdu, bu isə mənə daha çox xoş gəlirdi".

Canlandırdığı rollara uyğun paltar seçmək problemi də ol-mayıb: "Ailə üzvlərinin geyimlərindən gen-bol istifadə edirdim. Adicə mələfdən, ya iki-üç metrlik parçadan müxtəlif geyimlər, örtüklər yaradırdım. Gah zalım şah olurdum, gah da zülmü əzən xilaskar. Sən demə, səsimi qonşu evdar qadın Şirin xala eşdib, mənəndən xoflanıbmiş. Günlərin birində anamı xəbər dar etməyi də özünə borc bilir:

- Ay Tubu, uşağı həkimə apar, deyəsən başına hava gəlib?!

Bu söhbətdən sonra uşaq bağçasında tərbiyyəçi kimi işləyən anam mənə izləyir, gördüklərindən başa düşür ki, bu, teatr həvə-sidir, ona görə də dinmir".

Amma böyüdükcə sənətə həvəs kimi görünən münasibəti ciddiləşir: "Ulduz" operettasına baxmışdım. İcazəsiz getdiyimə və evə çox gec çatdığımıza görə anam tərəfindən oxlovla döyül-düyümə baxmayaraq, həmin tamaşadan Məhəmmədlə Züley-xanın səhnəsi repertuarıma daxil oldu. Bu səhnəni bir teatrın aktyoru kimi, hər iki obrazı öz tərzilə canlandırır, dialoq aparır, mahnılarını oxuyurdum. Dostları da tamaşama dururdu. Elə ki darıxdılar, "onu bir də oynama bizimizin" deyər əl çəkirdilər. Mən də dönə-dönə, həvəslə oynayırdım, hər dəfə də ləzzət alırdım".

"Adətən sonbeşiklər erköyün böyüyür, mənə əsgər böyüdüm"

Ağaxan Salmanlı: "Evdə tək qalanda o qədər rol oynayırdım ki, qonşumuz anamı xəbər dar etmişdi: "uşağı həkimə apar, deyəsən başına hava gəlib"

MÜHASİB AKTYOR

Teatra olan həvəsi valideynləri və qardaşları tərəfindən yax-şı qarşılanmır. Ailədə heç kəs onun aktyor olmasını istəmir. Ən çox da atası. Lakin bu istəyi heç bir kənar təzyiq içindən qopa-rib ata bilmir. Hamının və hər şeyin əleyhinə gedərək, ürəyi ist-əyən kimi hərəkət edir və on beş yaşından teatr taleyi başlayır: "İlk olaraq Suraxanı Mədəniyyət Sarayındakı özfealiyyət dram dərnəyinə üz tutdum. Dərnək üzvlərinin hamısı mənəndən yaşca böyük idilər. Bu səbəbdən əvvəlcə mənə götürmək istəmədilər. Həmin vaxt dram dərnəyinin rəhbəri Əlimrən Şirvanlı (Dəmi-rov) idi. O, mənəmə məyus olduğumu görüb dözmədi, razılıq ver-di. Beləliklə, aktyorluq sənətində ilk müəllimim Əlimrən Şirvan-ki oldu. Dram dərnəyindəki fəaliyyətim genişləndikcə, aktyor olmaq qərarım qətiləşdi. Qərarım qətiləşdikcə qarşımdakı səd-lər daha da kəskinləşdi. Atam aktyor həyatının çətinliklərindən ağah imiş, bilirmiş ki, bu sənəti seçənlərin həyatı acınacaqlı olur, daim maddi çətinliklərlə üzlaşırlər. Elmlər Akademiyasında maliyyəçi işləməsi səbəbindən isə rektorlarla tanışlığı var idi, is-tənilən təhsil ocağında təhsil almağıma dəstək ola bilərdi. Mən özüm də yaxşı oxuyur, özümə arxayın idim. Atam mənə fikrim-dən daşındırmağa çalışsa da, başqa sənət seçməyi təklif etsə də, mənə heç bir təsiri olmadı. Vaxt çatdı, dərslər bitdi. Atam de-yində israrlı çıxdı. Məni Fizika Elmi Tədqiqat İnstitutunda mü-həsib vəzifəsinə işə düzəltdi. Mühasibatın lazımlı əməliyyatları-nı bilirdim, çünki atamın işi çox olanda, sənədləri evə gətirərdi, ona kömək edirdim. O səbəbdən mühasibat işindən bildiklərim və təcrübəm var idi. Həvəsim olmasa da, atamın sözündən çı-xa bilmədim və mühasibat işinə başladım. Amma mühasib işlə-yə-işləyə axşamlar özfealiyyət dram dərnəyində fəaliyyətimi da-vam etdirirdim".

Eyni vaxtda iki yerə qaçmağı onu dolaşdırır: "Axşamlar dərnəyə gedir, səhərlər yataqdan güclə durur, günortaya kimi işdə mürgü vururdum. Günlərin birində işçilər bir-birinə dəy-di, çoxunun maaşı əskik hesablanmışdı. Səhvən yaşından, cinsindən asılı olmayaraq, bir ucdan hamıdan uşaqpulu ver-gisi tutmuşdum. O vaxt belə bir vergi növü vardı. Bir müddət işlədim, bir söz demədilər, səhv tutduğum pulları növbəti ayın maaşına əlavə etdim. Baş mühasib Kazım Tağıyevici gördü ki, mühasibliyə zərər qədər marağım yoxdur. Fikrini atama da demişdi. Bir yandan da institutun direktoru Həsən Abdul-layevin məsləhəti atamın inadını yumşaltdı. Elə o vaxtlar Də-nizkənar bulvarda konsertimiz oldu. Sən demə, axşamətəri Həsən müəllim həyat yoldaşı ilə bulvarda gəzintiyyə çıxıbmiş, bir də görür, təzə mühasib Səlyanski olub, Məcnun rolunda yangılı oxuyur. Sonra Həsən müəllim atamla görüşəndə, mən-i bu mühasibat qəfəsindən azadlığa buraxmağı məsləhət görür. Atam həmin gündən "yaxşı, get, o teatr, o da sən", - deyib mənə sərbəst buraxdı".

"MÜƏLLİMİ İNANDIRDILAR KI, MƏN TARİXÇİ YOX, AKTYOR OLACAĞAM"

Birinci il tarixdən aldığı qeyri-kafi qiymət onu institutdan kə-narda qoyur: "Bunu eşidən İbrahim Azəri Kukla Teatrının trup-pasında aktyor yeri olduğu xəbərini mənə göndərdi. O, qəsəbə-mizin Mədəniyyət evində dram dərnəyinə rəhbərlik edirdi. Kuk-la truppasında qabiliyyətimi yoxladılar, mənə işə götürdülər. Bir il orada işlədim və 1960-cı ilin yayında sənədlərimi yenidən Teatr institutunun dram və kino aktyorluğu fakültəsinə verdim. Az qala yenə tarix fənnindən kəsiləcəkdim, lakin kursun rəhbə-ri Rza Təhməsin, rektor Rahib Hüseynov, bir də bizim ailənin dostu teatrşünas Ədilə Əliyeva birləşib tarix müəllimini inandır-dılar ki, mən tarixçi yox, aktyor olacağam. O da mənə "tramvay altında qalmış" "kafi" yazdı və tələbə oldum. Adımı tələbələr si-yahısında görəndə sevincimdən şəhərin küçələrini xeyli gözü-yəşli gəzdirdim, özümə gələndən, sakitləşəndən sonra evə qayıt-dım. Evdə isə tək-cə anam sevincimə qoşuldu, mənə öpdü, köv-rəldi".

İNTİZAMSIZLIĞA GÖRƏ DAVAMIYYƏTDƏN MƏHRUM OLUR

Qaynar tələbəlik illəri başlayır: "Tələbəlik illərim maraqlı hadisələr, gözlənilməz döngələr, bəzən qarışıqlıq anlaşılmazlıq-dan yaranan xoşagəlməzliklərlə yadda qalıb. Rəqs dərslərini çox sevirdim. İlk dərsdə rəqs imkanlarımızı yoxlayan müəllimi-mə heç vaxt xüsusi məktəb keçmədiyimi bildirsəm də, xoreoq-

Lalə MUSAQIZI

rafiya ilə məşğul olduğumu güclə boynuma qoymaq istəyirdi. Müəllimimiz İvan Pavloviç Jdanovun qeyri-standart karakteri vardı, lakin fənnin tədrisində əvəzsiz idi. Adəti də belə idi, bi-rinci dərs saatında həmişə kiçik trenajdan sonra yeni bir rəqs öyrədərdi. Onu da deyim ki, bu məqamda heç vaxt onun yadı-na düşməzdim. İkinci saatda isə bildiyimiz rəqslərin təkrarı olardı. Bax, bu vaxt İvan müəllim mənə axtarırdı. Hərçənd kim onu hirsəndirmək istərdisə, "İvan müəllim" deməyi bəs idi. İvan Pavloviç müraciətindən xoşu gələrdi. Təkrarda hər dərsdə sıradan birinci dayanmağı israr edərdi, o mənada ki, ardınca gələnlər mənə baxıb hərəkətlərin ardıcılığında çəşməsinlər. Üçüncü kursda idik. Həmin gün ilk dəfə vals öyrədirdi, mən də həmişəki kimi kənardan baxıb öyrənməyə çalışırdım. Nəse bu dəfə heç nə alınmırdı. Müəllimə bir-iki dəfə müraciət etdim, gördüm baş qoşmaq istəmir. Zəng oldu, tənəffüsə çıxdıq, qon-şu auditoriyaya boş görüb, keçdim oraya və inadla "para"ları məşq etməyə başladım. Tənəffüs bitdi, təkrarın məqamı çatdı, hə, indi müəllimə lazım oldum. Çağırdılar, getmədim, axı val-sım hələ yarımçıq qalmışdı, tam dərk edə bilmədiyimdən qə-nim qara, müəllimdən incik idim. Bu illər ərzində bir dəfə də ol-sun mənəmə xüsusi məşğul olmamışdı, üç ilin incikliyi üzə vur-du. Təkrar çağırırdılar, yenə getmədim. Müəllim intizamsızlığım-dan şikayət etdi, buna görə dərsə davamiyyətdən məhrum ol-dum. On gündən sonra köməyimə kurs yoldaşlarım çatdı, rek-tora səbəbini açıqladılar, üzr istəmək şərtilə işlər sahmana düşdü. Əvvəl üzr istəmək yersiz göründü mənə. Lakin uşaqlar inadımı qırdılar, "sən bizdən üzr istə, axı sən bizim dərsimizi pozmuşsan". Tələbələr qarşısında üzr istədim və tələbəlik hüqu-qum bərpa olundu".

UĞURLU ROLU TƏLƏBƏ ADINI QAYTARIR

Həmsöhbətimiz tələbəlik illərində az qala institutdan qovul-ması barədə də danışırdı: "Dördüncü kursda bütün imtahanları verib, qış tətillinə çıxırdıq, son semestrə gəlməliydik. Tələbələr-dən biri kino çəkilişində olmalıydı, ona görə hamıdan xahiş etdi ki, tətildən on gün gec qayıdaq, deyərək bilməmişik, elə bilməmişik semestr fevralın 10-dan yox, 20-dən başlayır. Sözü bir yerə qoy-saq, inandırıcı olardı. Səbəbi də o idi ki, kursun rəhbəri profes-sor Rza Təhməsin radio, televiziya və kino çəkilişlərimizə qada-ğa qoymuşdu. Bunu çox sadə məntiqi izah edirdi: "mən sizi aktyor kimi yetişdirirəm, formalaşdırıram, hər kəsin bu yolda özünəməxsus üsulları, yolları var. İmkan verin, mən də işimi ta-mam əleyim, sona çatdırım. Sonra kim hara istəyir getsin, teat-ra, kinoya, dublyaja". Kəsəsi, necə şərhləmişdikcə, elə də et-dim, dərsə on gün gec getdim. Sən demə, kino çəkilişləri təxirə salınıb, hamıya xəbər verilib, uzaqda yaşadığıma görə mənə xəbər çatdırmaq mümkün olmayıb. Mən də getmədiyimə görə məşqlər hər dəfə təxirə salınıb. Bundan bezən professor hamı-nı tənbeh üçün rektorun otağına yığdı, elə o məqamda mən gə-lib çatmışam. Çatan kimi mənə rektorun otağına apardılar. O ki var tənbeh olundum, abırdan salındım, dinə də bilmədim. Bu danlaqlara dözdüm. Rektor tərəfindən belə bir şərtlə dərslərə buraxıldım: "Bu gündən institutdan xaric edilirsən. Əgər öhdənə düşən rolu əla oynasan, məşqlərdə heç bir intizamsızlıq göstər-məsən, tələbəlik hüququnun bərpasına o zaman yenidən baxıla-caq. Xaric olunmağım barədə əmr də asıldı". Şükür ki, Fridrix Şillərin "Qaçaq" əsərində Şpigelberq rolum uğurlu alındı, tə-ləbə adımı qaytara bildim".

Acılı-şirrinli xatirələrini bizimlə bölüşən xalq artisti "ötən gü-nün çatmaz, calasan günü günə" deyir. Bildirir ki, yenidən tə-ləbə olsaydı, o illəri daha fəal, daha sərbəst, kompleksiz yaşa-yardı.